

Tanévnyitó beszéd 2026-2027

Főtiszteletű és Főtisztelendő Püspök urak,
Főgondnok urak,
Tanácsos úr,
Konzul úr,
Dékán asszony,
Tisztelt akadémiai közösség!

A tanévnyitó előadásomban közös protestáns örökségünk egy méltatlanul elfelejtett tudósát és különjét, György János alakját idézem fel. Emlékét a közelgő évforduló teszi időszerűvé: ebben az akadémiai évben lesz születésének 150. évfordulója. Pályája messze túlnyúlik azon, amiről ma beszélek. Most csupán az *egyházi ember* – az unitárius teológiai tanár, majd református lelkész – életútját villantom fel, anélkül, hogy az 1913 utáni, egyházon kívüli munkásságára, publicisztikájára és társadalmi írásaira reflektálnék. Azok külön tanulmányt érdemelnek.

Minden intézmény belső megújulása óhatatlanul nézetkülönbségekkel és összeütközésekkel jár. Az intézmény önfenntartó logikája, értékhierarchiája és tekintélyelvűsége a legtöbb esetben konfrontálódik a változást kívánó reformszándékkal. Ebből egy nehezen feloldható kettős dilemma fakad. A reformálni akarónak választania kell: tudomásul veszi az intézményes rendet, a hierarchiát, és belülről, annak lassú, demokratikus vagy kevésbé demokratikus eszközeivel küzd elveiért – vagy kilépve az intézményből, kívülről bírálja azt, amit belülről akart megújítani. Az intézménynek ugyanakkor szintén döntenie kell: meddig tolerálja a saját rendjét feszegető reformert, és mikor dönt úgy, hogy megszakítja a párbeszédet.

György János élete ezt a dilemmát élezi a végletekig – s a kérdést, amit felvet, nekünk is meg kell válaszolnunk.

Mielőtt a válaszunkat keresnénk, ismerkedjünk meg vele – azzal az emberrel, akit a korabeli sajtó „mezítlábas vagy zsákhordó prófétának” keresztelt.

A Nagyenyedi Református, majd a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban tanult, évfolyamelsőként érettségizett az 1896–97-es tanévben. Bár az orvosi pálya is vonzotta, a jogot választotta. A jogi doktorátus megszerzése után, ügyvédjelölt

korában a régi szászvárosi zárda emeleti szobájában lakott, itt „vedlett át”, ahogyan ő írta, világi szerzetessé. Az ekkor megtapasztalt istenélményéből fakadt az a rendíthetetlen bizonyossága, amely Isten országának földi megvalósítását tűzte ki célul.

E megrendítő belső élmények után iratkozott be az Unitárius Papnevelő Intézetbe. Nem azt kapta, amire várt: a Jézus-követők alázata, szelídsége és önkéntes kereszthordozása helyett hatalmi és vagyoni különbségeket talált, és ezt nem tudta összeegyeztetni a szegény Krisztus istenországa eszményével. Az egyház és a teológia vezetői első pillanattól kezdve felismerték tehetségét és ösztöndíjjal az oxfordi Manchester College-ba küldték. Európa fővárosainak és nevezetességeinek meglátogatása után 1903-ban érkezett meg a viktoriánus Angliába, az újkori Rómába. Nagy-Britanniát a világ tápnedveit elszívó óriási polipként látta, melynek csápjai minden oldalról körül fogták a földet. A polip fejében Oxford volt az agy, s mint ilyen „a test kényes kitartottja”. Az oxfordi fényűzés, a minden diák rendelkezésére álló külön háló- és tanulószoba, az étkezéseknél felszolgált 4-5 fogás és a kiszolgálásukra rendelt személyzet láttán lelkiismereti válságba került.

Egy unitárius pap szociális munkatársaként hétvégéit és a szünidőket a fővárosban töltötte, s az újkori Rómát igazán Londonban ismerte meg. Naponta 20-30 km gyalogolva bejárta a „város-szörnyetegnek minden negyedét, minden utcáját, minden kultúra építő és minden kultúra romboló intézményét”. Sorsközösséget vállalt a legnyomorultabbakkal, az Üdvhadsereg menhelyein aludt, hogy saját bőrén tapasztalja meg milyen a sors üldözöttjének lenni: a kosz, az elviselhetetlen bűz beteggé tették. De nem a nyomor, és nem a szegénység volt a legborzasztóbb, hanem annak a felismerése, hogy az emberszeretet hiánya és a hatalmi, gazdasági érdekek miatt „az emberben megdermed a szellem” és ez az „állatiasságba süllyeszti.” (Az élet célja felé 149.) Londoni tapasztalatai sodorták a Schmitt Jenő Henrik-féle idealista anarchisták és a tolsztojánusok oldalára.

Később Dél-Angliában szolgált helyettes lelkészként, ahol két hónapot élt Vlagyimir Csertkov, Tolsztoj kiadójának tolsztojánus telepén. Itt határozta el, hogy a hitről és a vallásról vallott radikális eszméit részletesen is kifejti, ám erre a szigetországban már nem jutott idő.

Hazatért Kolozsvárra, lelkészképesítő vizsgát tett. Az egyház vezetői újabb ösztöndíjat ajánlottak fel, ezúttal az Egyesült Államokba. Jellemére vall, hogy bár anyagi helyzete lehetővé tette volna a kényelmes utazást, ő, a kivándorló százezrek sorsában osztozva, emberhez méltatlan körülmények között, harmadosztályon tette meg a hajóutat. A Meadville Theological School után 1907-ben a Harvard Egyetemen megvédte társadalomtudományi doktori dolgozatát. Tanárai ötszáz dolláros ösztöndíjat és állást ajánlottak, de meg sem várta hivatalos doktorrá avatását, hazatért: egy marhaszállító hajón, az állatokat gondozva, Dickens lecsúszott alakjaihoz hasonló társaságban. A társadalom perifériáján élők többször életveszélyesen megfenyegették azért, hogy nem volt hajlandó tétlenül nézni az állatok szenvedését, és fáradhatatlanul hordta a vizet a szomjazó barmoknak.

Harvardi doktori címmel tért vissza Kolozsvárra, ahol az Unitárius Papnevelő Intézetben helyettes tanárnak alkalmazták. Heti 7-8 óra tanítás – dogmatika és újszövetség – mellett sajtó alá rendezte és kiadta könyveit. Két év alatt öt kötete jelent meg, ezekben már nyíltan vállalta radikalizmusát. Érthető, hogy sem az egyházi előljáróság, sem közvetlen kollégái nem lelkesedtek az öskeresztények életét és a keresztény anarchizmust eszményítő elveiért.

Az Unitárius Papnevelő Intézet átszervezése is ekkor volt napirenden: különféle bizottságok foglalkoztak azzal, milyen tanszékekre és tárgyakra volna szükség. György János a reform folyamatába belülről akart beleszólni. Az oktatást célzó reformjavaslatait benyújtotta az Egyházi Képviselő Tanácshoz – ezek a javaslatok később megjelentek az *Unitárius Egyház* című ellenzéki lap hasábjain is.

Papnevelésünk követelményeiről című, 1908-ban megjelent első cikkében arra kereste a választ, be tudja-e tölteni az unitárius egyház a maga sajátos hivatását. Kimutatta, hogy az erdélyi unitárius papképzés messze elmarad a külföldi mintáktól: ott minden fontos tárgynak külön tanára van, sőt a szociális-gyakorlati képzésnek önálló tanszéke – Erdélyben viszont, a nagyobb hallgatólétszám ellenére, mindez hiányzik. A papnak szerinte nemcsak teológusnak kell lennie, hanem „társadalmi munkássá” is kell válnia. Bírálta a „központ” kényelmes álláspontját, amiért az egyház a másra lekötött alapjait nem fordítja a papképzésre. Egy másik cikkében így fogalmazott:

„egyházközségünknek... a földeknél, házaknál, aranyhalmoknál is nagyobb kincse a teológiai ifjúságunkban növekvő lelki kincs.”

Az egyházvezetés hasonlóan gondolkodott, csak tágabb keretekben: a Teológiai Akadémia ügyét az egyház összes intézményével együtt, azok egyensúlyában látta. A püspök az 1909-es főtanácson kimondta, hogy az Akadémia fejlesztését az tette lehetővé, hogy az egyház első ízben kapott évi 120 ezer korona államsegélyt, s ebből 20 ezret erre a célra különítettek el. A püspök az egyetemes egyházi valóságot nézte, beszédében köntörfalazás nélkül fogalmazott: „a legékesebb szónoklatokkal sem megyünk sokra, ha nincs meg az ahhoz megkívántató erő – a pénz.” Előre látta, hogy a teológiai akadémia átszervezése vitákat gerjeszt, és azt is, hogy az átalakítás nem elégíti ki minden igényt. A főtanácsi beszédben elmondottak beigazolódtak.

Bár a teológiai oktatás átszervezése megtörtént, a tervezett hat tanszékből végül csak négyet hoztak létre. Ezeket mind be is töltötték, ám nem György Jánossal. A kiválóan felkészült tudós ugyanis többször is amellet érvelt, hogy az államsegélyt vissza kell adni, és az egyháznak magának kell fenntartania a papnevelő intézetét.

Az intézményvezetők szempontjából érthető volt, hogy nem kapott katedrát az átszervezett Teológiai Akadémián, de az ő részéről is logikus volt, hogy a hosszú tanulási évek után hasznosítani szeretne volna tudását. Beadványait és az erre adott válaszokat olvasva nehéz szabadulni attól a benyomástól, hogy mindkét fél a maga igazát bizonygatta. A tudós az akadémiai tanszabadságra, az egyházvezetés pedig a főtanácsi határozatokra hivatkozott. Forrásaink szerint György János az elutasítás után fordult az egyházi nyilvánossághoz, és a főtanács elé terjesztette ügyét, amelyhez csatolta 21 pontból álló vallási, egyházalkotmányi és társadalmi programját.

Módszertani magva egyetlen elv: a kereszténységet a jézusi, őskeresztény alakjára kell visszavezetni, és ennek mércéjével felülbírálni a fennálló rendet. A három részre tagolt alaposan kidolgozott „elvcsomag” első részének címe: vallási elvek. A szerző abból indul ki, hogy a vallás nem azonos a szertartással, ebből pedig a szertartások radikális újraértelmezése következik: javaslatában a keresztség a megtért hívők gyülekezeti beavatása, az úrvacsora pedig az őskeresztény mintára visszaállított közösségi „szeretetvendégség”.

A második részben egyházalkotmányi elveit prezentálja. Az első gyülekezetek mintájára szervezné a gyülekezeteket. Úgy vélte, hogy az egyházközségek önkormányzata és autonómiája nem fér össze az egyházi hierarchiával, ezért megkülönböztető külső jelekre és címekre nincs szükség, a javadalmazást pedig a betöltött munkakör helyett a „valóságos és nélkülözhetetlen szükségletekhez” kell igazítani.

Okfejtése szerint Jézus országa „nem e világból való”, az egyház viszont elerőtlenedik, ha anyagi ellátása a világi hatalomtól függ. Ezért az egyháznak le kell mondania minden állami segélyről és lelkeszi fizetéskiegészítésről, hogy a nemzet szabad és élő lelkiismerete maradhasson. Ennek kulcsa a papság megújítása: az igehirdetőket helyben lakó, civil munkából élő „laikus papokra” és apostoli vándorprédikátorokra osztaná. Meggyőződése szerint ugyanis, mihelyt a hivatás fizetetté válik, a lelkész nem a meggyőződését fogja prédikálni, hanem azt, amit a hivatala megkíván. A pap tehát csak úgy maradhat szabad, ha maga keresi meg a kenyerét.

A harmadik részben a társadalomjavítási elveit foglalja össze, talán ez a legradikálisabb, mert itt már az államot méri a Hegyi beszédhez. Kifejti, hogy a szuverén államok még a legalapvetőbb mózesi parancsokat (a „Ne ölj!” és „Ne lopj!” tiltását) sem képesek betartani a hadseregek és az erőszak fenntartása miatt, így a polgárok sem juthatnak el a magasabb rendű jézusi erényekhez. Legmerészebb elve, a magántulajdon közössé tétele és a termelés szövetkezeti, helyi önkormányzati megszervezése. Ezt azonban nem a marxista osztályharc, hanem a jeruzsálemi ősgyülekezet vagyonközössége és a tolsztojánusok alulról szerveződő közösségének mintája inspirálta.

Ezt a huszonegy tételt „elveknek” nevezte: tisztában volt azonnali megvalósításuk lehetetlenségével, de lelkiismereti kötelességének tartotta megfogalmazni őket. A beadvány záró mondatai előrevetítik későbbi sorsát: „Ha egyházi Főtanácsunk bölcsessége ez elvekkel együtt helyt ad nekem egyházunk szolgálatában, akkor dolgozom érettük egyházunkban; ha nem ad helyet, akkor dolgoznom kell egyházunkon kívül.”

Elveit a Főtanács megtárgyalta és elutasította. Pedig, ha ezektől az elvektől eltekintünk, és csak a papnevelés átalakításához fűzött megjegyzéseit olvassuk,

kiderül, milyen szakszerűek: oxfordi és amerikai tapasztalatából pontosan látta, mit és hogyan kellene tanítani. A radikalizmus nem a részletekben, hanem a rendszerszintű kritikájában rejlett.

Elutasítása után angol nyelvoktatásból tartotta fenn családját, majd kivándorolt Amerikába. Különféle munkákat vállalt, de arra a hírre, hogy két aranyosmenti eklézsia is meghívta papnak, hazatért. Lelkeszi állás elfoglalásáról szó sem lehetett, az újabb kudarc után előbb Temesváron, majd Aradon keresett munkát, ahol a Neuman-gyár alkalmazta, zsákhordónak. A helyi sajtó felfigyelt a különös sorsra és *Vallásújító, mint zsákhordó* címmel közölt cikket róla.

1911-ben ismét megpróbált az unitárius teológián elhelyezkedni: lemondott a főtanács elé terjesztett minden korábbi feltételéről és csupán a megalakítandó bölcsészeti tanszékre kérte kinevezését. Bár a lehetőség megvolt, de a teológia bizottságának javaslatára kérését elutasították.

Volt még egy próbálkozása az egyházban elhelyezkedni. 1911 decemberében a református teológián színjeles különbözeti vizsgát tett és még ugyanazon évben kinevezték lelkésznek a bodonkúti ekléziába. Radikális igazságérzete miatt azonban itt is konfliktusba került a gondnokkal a paplak építése során. Másfél év után végleg szakított az intézményes egyházakkal. 1928-ban Brazíliába vándorolt ki; egy évvel később a São Paulo-i kórházban halt meg, a hírek szerint vérhasban.

Több mint száz esztendő telt el azóta, hogy egyházaink nemet mondtak György Jánosra. Kényelmes volna az akkori vezetés fölött ítélni, de őszintébb, ha magunkba nézünk. Ha ma közénk állna és elénk tenné az elveit, ne áltassuk magunkat: mi is elutasítanánk. Nem gonoszságból, hanem mert egy intézmény, minden eszménye ellenére is, szabályok szerint működik.

Az intézmény működése és a prófétai hivatás között mindig szakadék tátong – ez a dolgok természete. Az intézmény életét törvények, paragrafusok, a hagyomány és a szokásjog szabályozzák; a próféta viszont kiszámíthatatlan és kényelmetlen.

György János kényelmetlen ember volt. Élettörténete arra figyelmeztet, hogy nincs tévedhetetlen intézmény és nincs tévedhetetlen egyén. Éppen ezért fel

kell tennünk magunknak a kérdést: elég bátrak vagyunk-e saját működésünket, tanmenetünket, szokásainkat őszintén felülvizsgálni? Hajlandók vagyunk-e érdemi párbeszédet folytatni azokkal, akik kényelmetlen kérdéseket tesznek fel?

Nem vagyok próféta, de különösebb adottságok nélkül is látom, hogy a következő évtizedben mélyreható átalakulások várnak társadalmunkra az egyházainkra és oktatási intézményeinkre. A kérdés már csak az, hogy amikor a sorsfordító pillanatok elérkeznek, hogyan döntünk?

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet, Kedves Tanárok és Hallgatók!

A 2026–2027-es tanév kezdetén hálás szívvel fordulunk életünk Ura és megtartója felé, megköszönve, hogy új munkásokat küldött az Ő szőlőjébe és aratásába. Különös örömmel köszöntöm legfiatalabb testvéreinket. A júliusi és szeptemberi felvételi vizsgák eredményeként huszonkét elsőéves hallgató nyert felvételt Intézetünkbe. Közülük 10 erdélyi és 6 királyhágómelléki református, egy evangélikus, valamint öt unitárius fiatal kezdi meg tanulmányait.

Közösségünk erejét és felelősségét mutatja teljes hallgatói létszámunk is. Ebben a tanévben alapképzésre 77, magszteri képzésre 28 diák, összesen 105 hallgató iratkozott be. A működését most megkezdő, akkreditált doktori iskolánkban holnap lesz a felvételi, minden vizsgázónak sok sikert és Isten áldását kívánjuk. Összesen tehát több mint 110 diák lelki és szellemi növekedéséért felelünk.

A teljes BA és MA hallgatói közösséget 71 férfi és 34 nő alkotja, a legnagyobb létszámú csoportot pedig az Erdélyi Református Egyházkerület (EREK) hallgatói teszik ki 45,71%-os aránnyal.

Felekezeti megoszlás

- Erdélyi Református Egyházkerület (EREK): 45,71% (48 fő)
- Királyhágómelléki Református Egyházkerület (KHM): 34,29% (36 fő)
- Unitárius: 15,24% (16 fő)
- Evangélikus: 4,76% (5 fő)

Nemek szerinti összesített arány:

- Férfiak aránya: 67,62% (71 fő)
- Nők aránya: 32,38% (34 fő)
- A férfiak aránya az evangélikus felekezethöz a legmagasabb 80%, a nők aránya az unitáriusoknál 37,50%.

Az új tanévet nemcsak megújult lélekkel, hanem megújult környezetben is kezdhethetjük. Hálás szívvel köszönjük a hollandiai Protestáns Egyháznak (Protestantse Kerk in Nederland) és Központi Diakóniai Szervezetének a tantermi bútorzatot és az okostáblákat. Köszönet illeti a Juhász István Alapítványt a szállítási költségek egy részének átvállalásáért. Külön köszönettel tartozunk azon önkéntes diákjainknak és kollégáinknak, akik az adminisztrációban, a rakodásban és a termek berendezésében fáradhatatlanul segítettek. Oktatóink már elkezdték az ismerkedést az új digitális eszközökkel, így bízunk benne, hogy képzésünk még hatékonyabbá és eredményesebbé válik.

A technikai megújulás mellett tartalmi változások is jellemzik ezt az évet. Az elkészült órarendből látható, hogy a VI. évfolyam elméleti óraszámait lecsökkentettük, így a hangsúly a gyakorlati évre helyeződik át. Az első és második évfolyamon visszakerült a tantervbe a beszédtechnika, és folytatjuk a román nyelv oktatását is – bízva abban, hogy idén még többen élnek majd a tantárgy felvételének lehetőségével.

Ez a tanév komoly intézményi feladatokat is tartogat számunkra. December 15–17. között fogadjuk a bukaresti minőség-ellenőrzési bizottságot az alapképzés akkreditációja kapcsán, és várjuk a hatóság saját metodológiájának elkészültét is, hogy az intézményi akkreditációs folyamat végére is pontot tehesünk.

Mindannyian érzékeljük ugyanakkor a minket körülvevő gazdasági nehézségeket is. A növekvő energiaárak és rezsiköltségek miatt kénytelenek voltunk a bentlakási, étkezési és egyéb díjakat megemelni. Bízunk benne, hogy fenntartó egyházaink, a magyar kormány és a romániai vallásügyi államtitkárság támogatása biztosítani fogja intézményünk zavartalan működését. Legfőképpen pedig abban az Istenben bízunk, aki megtartott minket eddig is, és nem hagy el bennünket a jövőben sem.

Ezzel a bizalommal kívánom, hogy az új tanév mindannyiunk számára eredményes, alkotó és Istennek tetsző legyen.

A 2026–2027-es tanévet ezennel megnyitom.

Kovács Sándor
rektor